

DOBROVOLJNA MIROVINSKA ŠTEDNJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Bogojević, Georgije

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:427749>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij (Poslovna informatika)

Georgije Bogojević

**DOBROVOLJNA MIROVINSKA ŠTEDNJA U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

Diplomski rad

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Diplomski studij (*Poslovna informatika*)

Georgije Bogojević

**DOBROVOLJNA MIROVINSKA ŠTEDNJA U REPUBLICI
HRVATSKOJ**

Diplomski rad

Kolegij: Upravljanje troškovima

JMBAG: 0010156656

e-mail: georgije.bogojevic@gmail.com

Mentor: prof. dr. sc. Dubravka Pekanov

Osijek, 2023.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study (*Business informatics*)

Georgije Bogojević

**VOLUNTARY PENSION SAVINGS IN THE REPUBLIC OF
CROATIA**

Graduate paper

Osijek, 2023.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta: Georgije Bogojević

JMBAG: 0010156656

OIB: 15703485814

e-mail za kontakt: georgije.bogojevic@gmail.com

Naziv studija: Poslovna informatika

Naslov rada: Dobrovoljna mirovinska štednja u Republici Hrvatskoj

Mentor rada: prof. dr. sc. Dubravka Pekanov

U Osijeku, 2023. godine

Potpis _____

DOBROVOLJNA MIROVINSKA ŠTEDNJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

SAŽETAK

Sustav mirovinskog osiguranja jedan je od najznačajnijih elemenata sustava socijalnog osiguranja svake države. Na održivost mirovinskog sustava utječe nekolicina faktora poput gospodarskih kriza i demografskih promjena poput starenja stanovništva i pada nataliteta. To je jedinstven skup pravnih normi, kao i financijskih i administrativnih institucija na temelju kojih se vrši reguliranje osiguranja rizika od starosti, invalidnosti ili gubitka hranitelja. Svoju svrhu pronalazi u pružanju mehanizma raspodjele potrošnje pojedincima i njihovim obiteljima tijekom cjelokupnog životnog vijeka, osobito nakon zaposlenosti ili u slučaju invaliditeta. Temelji se na nekoliko podsustava definiranih po kategorijama osiguranika, potencijalnim načinima financiranja i upravljanjem mirovinskim fondovima. Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj sastoji se od tri stupa od kojih je posljednji dobrovoljan. Članstvo unutar dobrovoljnog mirovinskog fonda predstavlja atraktivan način ulaganja budući da se ostvaruje dodatna osobna mirovina. Mirovinski sustav na taj način predstavlja iznimnu važnost za treću životnu dob. Bitno je za naglasiti kako mirovinski fond potiče razvitak tržišta kapitala, povećanje životnog standarda, ali i gospodarski rast. Predmet rada je dobrovoljna mirovinska štednja na razini Republike Hrvatske. Temeljni cilj je prikazati mirovinski sustav kao civilizacijsko dostignuće koje ima utjecaj na ekonomsku sudbinu većine stanovništva, s fokusom na dobrovoljne mirovinske fondove, koji mogu biti otvoreni i zatvoreni. U RH je trenutno aktivno osam otvorenih dobrovoljnih mirovinskih fondova od kojih su po imovini i prepoznatosti od strane korisnika najznačajniji oni Croatia osiguranja d.d., AZ profita d.o.o. i Raiffeisen mirovinskog osiguranja. Država uplatom iz proračuna potiče mirovinsku štednju, a dobrovoljnim mirovinskim fondovima omogućava se pojedincima dirigiranje visine, trajanja i dinamike uplata.

Ključne riječi: mirovinski sustav, dobrovoljni mirovinski fond, štednja, Republika Hrvatska

VOLUNTARY PENSION SAVINGS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

ABSTRACT

The pension insurance system is one of the most important elements of the social security system of any country. The sustainability of the pension system is affected by various factors such as economic crises and demographic changes such as the aging of the population and declining birth rates. It is a unique set of legal norms and financial and administrative institutions on the basis of which the coverage of the risk of old age, disability or loss of the breadwinner is regulated. Its purpose is to provide a mechanism for the distribution of consumption to individuals and their families throughout the life span, especially after employment or in the event of disability. It is based on several subsystems defined by the categories of insured persons, the possible methods of financing and the management of pension funds. The pension system in the Republic of Croatia consists of three pillars, the last of which is voluntary. Membership in a voluntary pension fund is an attractive form of investment, as one receives an additional personal pension. In this way, the pension system is of great importance for the third age. It is important to emphasize that the pension fund promotes the development of the capital market, the increase of living standards and economic growth. The subject of the paper is voluntary pension saving at the level of the Republic of Croatia. The main objective is to present the pension system as a civilizational achievement that affects the economic destiny of the majority of the population, focusing on voluntary pension funds, which can be open or closed. Currently, there are eight open voluntary pension funds in the Republic of Croatia, the most significant of which in terms of assets and recognition by users are Croatia osiguranje d.d., AZ profit d.o.o. and Raiffeisen Pension Insurance. The state encourages pension savings with payments from the budget, and voluntary pension funds allow individuals to determine the amount, duration and dynamics of payments.

Key words: pension system, voluntary pension fund, savings, Republic of Croatia

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEORIJSKA PODLOGA I PRETHODNA ISTRAŽIVANJA	2
2.1. Demografska kretanja u Republici Hrvatskoj	2
2.2. Gospodarska kretanja u Republici Hrvatskoj	4
2.3. Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj	6
2.3.1. Počeci mirovinskog sustava u Hrvatskoj	9
2.3.2. Osnovne karakteristike mirovinskog sustava Republike Hrvatske	12
2.3.3. Vrste mirovinskog osiguranja u Hrvatskoj.....	14
3. METODOLOGIJA RADA.....	16
4. OPIS ISTRAŽIVANJA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA	17
4.1. Visina i dinamika uplata na vlastiti račun	18
4.2. Pravo na državna poticajna sredstava članova fonda	24
4.3. Porezni status ostvarenih zarada od prinosa fonda.....	25
4.4. Nasljeđivanje sredstava u slučaju smrti članova fonda	26
4.5. Prosječan prinos analiziranih fondova.....	27
5. RASPRAVA.....	29
6. ZAKLJUČAK.....	31
LITERATURA	33
POPIS TABLICA.....	36
POPIS GRAFIKONA	37

1. UVOD

Način financiranja mirovina aktualna je tema još od sedamdesetih godina prošlog stoljeća. U skladu s tim, u svijetu se često javlja pitanje financiranja imovine. Mirovinski sustav je skup zakona kojima se regulira rizik od starosti, invaliditeta i gubitka hranitelja, a osim obveznih sustava mirovinskog osiguranja, uključuje i treći neobavezni stup. Prva dva obavezna stupa mirovinskog osiguranja temelje se na međugeneracijskoj solidarnosti i individualnoj kapitaliziranoj štednji, dok treći podrazumijeva dobrovoljno mirovinsko osiguranje. Dobrovoljna mirovinska štednja je alternativa samostalnog preuzimanja odgovornosti i to za vlastito mirovinsko primanje na temelju ulaganja u dobrovoljnu mirovinsku štednju. Drugim riječima, to je jedan od sigurnijih načina oplemenjivanja vlastitih sredstava članova dobrovoljnih mirovinskih fondova. Na taj će način osoba samostalno odrediti visinu i metriku uplaćivanja sredstava pa će ujedno i ostvariti pravo na dodatnu mirovinu. Cilj ovog rada je objasniti dobrovoljnu mirovinsku štednju u Republici Hrvatskoj kroz analizu uvjeta i štednje u otvorenim mirovinskim fondovima.

Rad je podijeljen u 6 osnovnih poglavlja. Uvodni dio odnosi se na definiranje predmeta i cilja rada, nakon čega se rad usmjerava na teorijsku podlogu i prikaz prethodnih istraživanja. Odnosno, drugim poglavljem prikazuju se demografska i gospodarska kretanja u Republici Hrvatskoj te mirovinski sustav Republike Hrvatske. Konkretno se prikazuje povijesni razvoj mirovinskog sustava RH, osnovne karakteristike mirovinskog sustava Republike Hrvatske te zakonodavni okvir regulacije mirovinskog sustava. Uz to, opisuje se i djelovanje Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga (HANFA). Treće poglavlje odnosi se na metodologiju rada. Četvrto poglavlje prikazuje opis istraživanja i rezultate istraživanja. Prikazuje se visina i dinamika uplata na vlastiti račun, pravo na državna poticanja sredstva članova fonda, porezni status ostvarenih zarada od samog prinosa fonda, način i dinamika isplaćivanja mirovine, nasljeđivanje sredstava u slučaju smrti člana fonda te prosječan prinos analiziranih fondova. Peto poglavlje odnosi se na raspravu, dok su u šestom poglavlju izneseni svi zaključci koji su doneseni na temelju izrade ovog rada.

2. TEORIJSKA PODLOGA I PRETHODNA ISTRAŽIVANJA

Sustavi mirovinskog osiguranja razvijaju se kako bi se dugoročno osigurale potrebe treće životne dobi, a isti bi korisnicima trebali osigurati dostojanstvenu starost. Mirovinsko osiguranje podrazumijeva program socijalnog osiguranja. Naime, sustav djeluje na način da se kroz čitav radni vijek usmjerava prema činjenici da svi članovi sustava, kao i svi njihovi poslodavci, plaćaju doprinose iz i na plaće (Polović, 2017). Na taj će način umirovljeni članovi ostvariti svoje pravo na mirovinu koje je djelomično utemeljeno upravo na njihovim doprinosima. Osiguranje na taj način može pružati starosnu, prijevremenu starosnu, invalidnu i obiteljsku mirovinu. Temeljni cilj cjelokupnog mirovinskog sustava usmjeren je na potencijalno smanjenje socijalnih rizika, osiguranje socijalne pravde i solidarnosti koje su nužne kako bi se osigurao razvoj društva. Sustav socijalne sigurnosti na taj se način financira različitim doprinosima i porezima, tj. putem sekundarne distribucije dohotka. Unutar navedenog, središnju ulogu ima upravo država. Konkretna socijalna sigurnost unutar društva ovisi o ukupnom stanju gospodarstva. Isto tako, jasno je kako se niti gospodarstvo ne može dalje razvijati ukoliko nije došlo do osiguranja potrebne socijalne sigurnosti građana.

2.1. Demografska kretanja u Republici Hrvatskoj

Demografska kretanja iznimno su bitan čimbenik za mirovinski sustav neke zemlje. Demografske promjene u Republici Hrvatskoj su zabrinjavajuće što potvrđuje i posljednji popis stanovništva 2021. godine. Naime, prema navedenom popisu Republika Hrvatska bilježi iznimno lošu i negativnu demografsku sliku. Osim što ljudi migriraju u druge zemlje Europske unije, značajan problem je proces starenja stanovništva. Ovdje dolazi do povećanja broja starijeg stanovništva u odnosu na mlado stanovništvo, a samim time kao rezultat navedenog dolazi do povećanja koeficijenta starenja. U nastavku rada fokus je na najznačajnijim stavkama koje se odnose na demografsko kretanje stanovništva u Republici Hrvatskoj. Tablični prikaz u nastavku prikazuje broj stanovnika u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 1910. do 2021. godine.

Tablica 1: Prikaz broja stanovnika u Republici Hrvatskoj u vremenskom razdoblju od 1910. do 2021. godine

Godina popisa	Broj stanovnika	Međupopisna promjena
1910.	3.460.584	299.128
1921.	3.443.375	- 17.209
1931.	3.785.455	342.080
1948.	3.779.858	- 5.597
1953.	3.936.022	156.164
1961.	4.159.696	223.674
1971.	4.426.221	266.525
1981.	4.601.469	175.248
1991.	4.784.265	182.796
2001.	4.437.460	- 346.805
2011.	4.284.889	- 152.571
2021.	3.937.024	- 347.865

Izvor: Izrada autora prema: DZS (2022)

Na temelju prethodnog tabličnog prikaza moguće je uvidjeti kako se posljednjih 20 godina bilježi negativan trend pada broja stanovnika. Prvi značajan pad (346.805 stanovnika) u posljednjih sedamdeset godina bilježi popis stanovništva iz 2001. godine, dok je za 2011. godinu zabilježen pad od 152.571 stanovnika u odnosu na popis 2001. Prema prošlogodišnjem (2021.) popisu stanovništva ostvaren je najveći pad broja stanovnika do sada. Drugim riječima, došlo je do smanjenja broja stanovnika od 347.865.

Nadalje, tablicom 2 u nastavku prikazan je prirodni prirast u republici Hrvatskoj posljednjih 10 godina.

Tablica 2: Prikaz prirodnog prirasta Republike Hrvatske u vremenskom razdoblju od 2011. do 2020. godine

Godina popisa	Broj živorođenih	Umrli	Prirodni prirast
2011.	41.197	51.019	-9.822
2012.	41.771	51.710	-9.939
2013.	39.939	50.386	-10.447
2014.	39.566	50.839	-11.273
2015.	37.503	54.205	-16.702
2016.	37.537	51.542	-14.005
2017.	36.556	53.477	-16.921
2018.	36.945	52.706	-15.761
2019.	36.135	51.794	-15.659
2020.	35.845	57.023	-21.178

Izvor: Izrada autora prema DZS (2022)

Na temelju prethodnog tabličnog prikaza moguće je zaključiti kako se negativan trend i u ovoj kategoriji posljednjih godina nastavlja. Naime, najniži prirodni prirast zabilježen je upravo 2020. godine. Ukoliko se pak sagleda primjerice 2011. godina vidljivo je kako je prirodni prirast iznosio -9.822 stanovnika dok je godine 2020. prirodni prirast iznosio više nego duplo, odnosno -21.178. Upravo je navedeno jedan od zabrinjavajućih trendova kojim se prikazuje da je negativan prirodni prirast stanovništva jedan od najvećih problema Republike Hrvatske.

2.2. Gospodarska kretanja u Republici Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj, kao i u brojnim drugim posttranzicijskim zemljama središnje i istočne Europe, mirovinski sustav nailazi na značajne probleme u smislu vlastite neodrživosti uslijed niza demografskih i gospodarskih kretanja (RBA, 2014). Problemi mirovinskog sustava rješavaju se unaprjeđenjem štednje u obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima, a obzirom na dinamiku demografskih i gospodarskih čimbenika vrlo je bitno odlučiti se za dobrovoljno izdvajanje za mirovinu. Obzirom na širok spektar gospodarskih pokazatelja: bruto domaći proizvod, industrijska proizvodnja, inflacija, robna razmjena, zaposlenost, ulaganja, robna razmjena i drugi; u nastavku će se prikazati samo određeni pokazatelji. Najveći rizici dobrovoljnog ulaganja u mirovinske fondove podrazumijevaju mogućnost negativnog prinosa, gospodarske krize, tržišne promjene, zaposlenost, plaće, likvidnost (Šalek, 2020). Gospodarska

kretanja mogu značajno utjecati i na trend iseljavanja radno sposobnog stanovništva što naposljetku utječe na smanjenje broja članova u određenim dobrovoljnim mirovinskim fondovima. Ukupna gospodarska situacija i platežna moć samih osiguranika uvelike utječe na dobrovoljnu mirovinsku štednju istih. Ukoliko stanovništvo nema dovoljno novca za uštedu to se negativno odražava na dobrovoljni mirovinski fond stoga će u nastavku biti prikazana kretanja nezaposlenosti i plaća u Republici Hrvatskoj u posljednjih nekoliko godina. Tablicom 3 prikazana je registrirana nezaposlenost u Republici Hrvatskoj od 2011. do listopada 2022. godine.

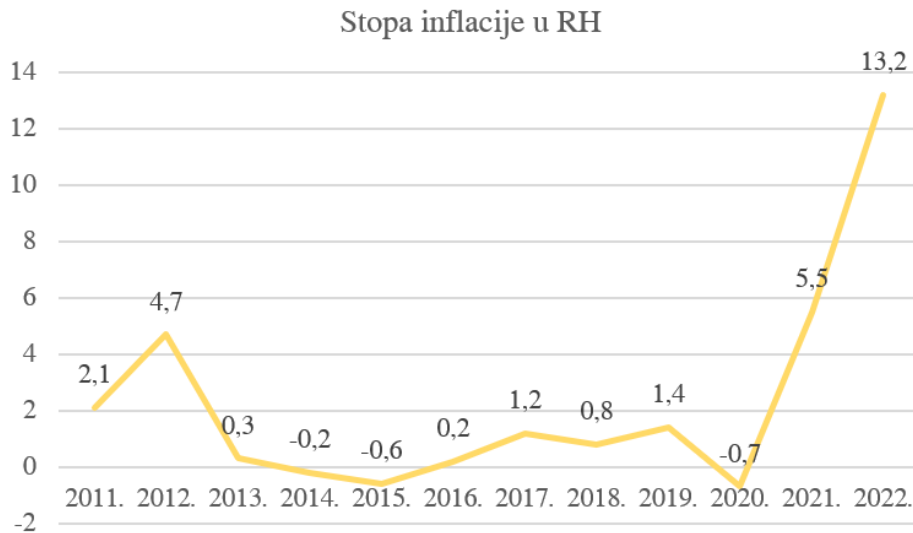
Tablica 3: Registrirana nezaposlenost u RH od 2011. do 2022. godine

Godina	Registrirana nezaposlenost
2011.	305.333
2012.	324.323
2013.	345.112
2014.	328.187
2015.	285.906
2016.	241.860
2017.	193.967
2018.	153.542
2019.	128.650
2020.	150.824
2021.	136.816
2022.	115.952

Izvor: Izrada autora prema HZZ (2022)

Prema prethodnoj tablici, registrirana nezaposlenost u Republici Hrvatskoj bila je na silaznoj putanji dugi niz godina, sve do 2020. godine, odnosno pojave pandemije korona virusa. Ta globalna situacija utjecala je na povećanje broja nezaposlenih diljem svijeta budući da su brojna poduzeća morala reducirati broj ljudskih resursa unutar organizacije, a mnoga su i prestala postojati. Ipak, posljednje dvije godine nezaposlenost na razini države se smanjuje, budući da su mnogi prepoznali prilike u neprilici i fokusirali se na održivija zanimanja za situaciju u kojoj se svijet našao. Visoka razina nezaposlenosti negativno se odražava na broj dobrovoljnih mirovinskih osiguranika budući da ljudi sa manjim ili nikakvim primanjima nemaju dovoljno sredstava odvojiti niti za dostojanstvenu sadašnjost, a osobito budućnost koja je u fokusu mirovinskog sustava.

Grafikonom u nastavku prikazana je promjena inflacije u Republici Hrvatskoj od 2011. do 2022. godine.

Grafikon 1: Godišnja stopa inflacije u RH od 2011. do 2022. godine

Inflacija predstavlja povećanje opće razine cijena roba i usluga, što posljedično dovodi do pada kupovne moći građana. Grafikon 1 jasno prikazuje kako je trenutno inflacija u Republici Hrvatskoj na rekordnoj razini sa 13,2 %. U Republici Hrvatskoj mirovine se štite od inflacije usklađivanjem mirovina, što je u RH postignuto sa rekordnih 6,18 % usklađivanja aktualne vrijednosti mirovine u drugom dijelu 2022. godine (Mihaljević, 2022). Trenutno se za usklađivanje koristi formula 70:30, odnosno zbraja se 70 % rasta potrošačkih cijena ukoliko je inflacija veća od rasta plaća, što je trenutno slučaj, i 30 % rasta plaća svih zaposlenih u RH. Kada bi se uvela formula 100:0 mirovine bi se uskladile za vrijednost inflacije ili rasta plaća ukoliko je rast plaće veći od inflacije. Država bi to mogla financirati, ali ne dugoročno budući da bi mirovinski sustav tada bilježio značajan deficit. Drugim riječima, postojao bi dugoročni rizik za fiskalnu stabilnost sustava (Mihaljević, 2022).

2.3. Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj

Mirovinski sustav podrazumijeva cjelokupan skup različitih normi, financijskih, ali istovremeno i institucionalnih aranžmana putem kojih dolazi do reguliranja osiguranja od

određenih rizika kao što su primjerice starost, invalidnost ili pak gubitak hranitelja. On se prema pravilu uobičajeno sastoji od nekoliko podsustava gdje su definirane kategorije osiguranika (Puljiz, 2007).

Kad je riječ o mirovinskom sustavu, on predstavlja vrlo bitan segment svake pojedine države, odnosno društva. Samim time, mirovinski sustav predstavlja jedan sigurnosni spektar zbivanja radno sposobnog stanovništva. Iz toga je vidljivo kako svaka država ima zaseban način reguliranja mirovinskih fondova te kategorizaciju radnih sposobnosti i vještina. Mirovinski sustav je vrlo bitan dio sustava socijalne sigurnosti i to unutar svake suvremene države modernog svijeta, što uključuje i Republiku Hrvatsku. Mirovinskim osiguranjem, za rizike starosti, invalidnosti, smrti hranitelja obitelji i tjelesnog oštećenja na području Republike Hrvatske obuhvaćeno je čak oko milijun i pol stanovnika (Mirovinski fondovi, 2022). S druge strane, preko milijun stanovnika ostvaruje davanja na temelju nekih od ostvarenih prava. Jednako kao i u većini zemalja, u Republici Hrvatskoj je krajem 20. stoljeća javni mirovinski sektor koji je utemeljen na međugeneracijskoj solidarnosti naišao na poteškoće (Institut za javne financije, 2022). Razlog tome je demografski trend, odnosno starenje populacije. Radi se o sve većem udjelu starijih osoba u ukupnom broju stanovništva, što je rezultat produljenja trajanja života (Vuković, 2005). Iako je stopa fertiliteta u Republici Hrvatskoj od pojave pandemije korona virusa 2020. godine u uzlaznoj putanji, ipak, stanovništvo Republike Hrvatske ubraja se u najstarije nacije Europe. Navedeno potvrđuje podatak Državnog zavoda za statistiku iz 2021. godine kako je najbrojnija dobna skupina u RH od 60 do 64 godine sa 288.886 stanovnika, koju slijedi dobna skupina od 55 do 59 godina sa 280.776 stanovnika i potom dobna skupina od 70 do 74 godine sa 228.403 stanovnika (DZS, 2022).

Neovisno o negativnim trendovima na području Republike Hrvatske došlo je i do drugih problema u mirovinskom sustavu. Prije svega, potrebno je istaknuti rat, a potom tranziciju od socijalističkog prema tržišnom gospodarstvu. Velik problem činio je i vrlo loše oblikovan mirovinski sustav. Upravo iz tog razloga, donošenjem Zakona o mirovinskom osiguranju iz 1998. godine te kasnijih izmjena i dopuna došlo je do opsežne reforme mirovinskog sustava. Osim što je došlo do promjena u takozvanom prvom stupu koji je utemeljen na međugeneracijskoj solidarnosti, spomenutom reformom došlo je do uvođenja i obveznog drugog mirovinskog stupa te trećeg dobrovoljnog mirovinskog stupa. Valja naglasiti kako je prva razina mirovinskog osiguranja i dalje ostala obveznim javnim mirovinskim osiguranjem koje je kao takvo bilo utemeljeno na tekućem načinu financiranja mirovinskih izdataka te već unaprijed definiranim davanjima.

Ukoliko bi se sagledalo trenutno stanje u odnosu na stanje 1998. godine tada je moguće zaključiti kako se Zakonom o mirovinskom osiguranju (NN 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22) uveo velik niz promjena i to unutar načina vlastitog djelovanja, određivanja prava kao i vrsta prava. Ovdje je moguće istaknuti primjerice povećanje dobne granice koja je potrebna za stjecanje prava na starosnu i na prijevremenu starosnu mirovinu čime je došlo do smanjenja priljeva novih korisnika. Druga stavka je promjena u samom načinu određivanja mirovine te daljnjeg širenja obračunskog razdoblja i to na cijeli radni vijek čime je došlo do utjecaja na snižavanje razine mirovina novih korisnika (Institut za javne financije, 2022). Treća stavka ogleda se u promjenama načina na koji se mirovine usklađuju i to gdje dolazi do usklađivanja za polovicu rasta plaća te troškova života što u konačnici rezultira iznimno nižom razinom mirovina u odnosu na sam rast plaća (Institut za javne financije, 2022). Drugim riječima, došlo je do smanjenja udjela prosječne mirovine i to u prosječnoj plaći. Na temelju novog Zakona došlo je i do većeg trajnijeg smanjenja prijevremene starosne mirovine, a ujedno su i postrožene sve definicije invalidnosti (Vuković, 2005).

Sve spomenute mjere koje su provedene u konačnici su se trebale usmjeriti prema stabilizaciji samog sustava i to uz zaustavljanje rasta velikog broja umirovljenika. Što se tiče druge razine mirovinskog osiguranja, riječ je o obveznom osiguranju koje je kao takvo utemeljeno prvenstveno na sustavu koji se tiče kapitalnog pokrića i to s privatno-pravnim osobama koje predstavljaju nositelje samog osiguranja. Ova razina mirovinskog osiguranja zaživjela je od 1. siječnja 2002. godine kada su se svi osiguranici koji su mlađi od 40 godina, uz obvezno osiguranje prvog stupa, morali učlaniti i u jedan od novoosnovanih mirovinskih fondova. Tada su osobe starosne dobi između 40-te i 50-te godine života mogle odlučiti žele li ostati osigurani u starom sustavu, odnosno hoće li se osigurati u oba stupa.

Primjena treće razine mirovinskog osiguranja, dobrovoljnog mirovinskog osiguranja koje je utemeljeno na sustavu kapitalnog pokrića, započelo je također 1. siječnja 2002. godine (Vlada RH, 2022). Na temelju krucijalnih promjena koje su se dogodile od 1999. godine pa sve do danas, zanimljivo je kako se upravo na konkretnim temeljnim pokazateljima mirovinskog sustava uviđa kretanje i događanja unutar samog sustava zadnjih nekoliko godina, tj. naročito u pogledu prvog stupa s obzirom da se korištenje prvih mirovina iz drugog stupa tek očekuje. Što se tiče temeljnih pokazatelja mirovinskog sustava, ističe se primjerice broj osiguranika kao i korisnika mirovine, kretanje ukupnog broja osiguranika, prikupljanje sredstava koja su dobivena od strane doprinosa, visina prosječne mirovine, udio same prosječne mirovine u

prosječnoj plaći, udio svih ukupnih mirovinskih rashoda i to unutar bruto domaćeg proizvoda i drugo (Vuković, 2005).

2.3.1. Počeci mirovinskog sustava u Hrvatskoj

Povijest mirovinskog sustava na području Republike Hrvatske proučava se kroz nekoliko različitih vremenskih okvira. Naime, ukoliko se promatra razdoblje od prije Prvog svjetskog rata, govori se zapravo o razdoblju prije postojanja mirovinskih sustava (Jaruzanin, 2020). Unutar ovog perioda briga za starije i za nemoćne je isključivo bila vezana uz samu obitelj. Što se tiče predindustrijskog doba, ovdje je došlo do neformalnog načina zbrinjavanja starijih i nemoćnih osoba (Jedvaj, Štambuk, Rusac, 2014). Upravo su navedenu skrbničku funkciju nad istima obavljale kućne zadruge koje su kao takve imale iznimno velik broj članova. Takvo zbrinjavanje i dalje je prisutno u određenim nerazvijenim zemljama u svijetu. U području razvijenih zemalja svijeta u ovo vrijeme došlo je već do osnivanja mirovinskih sustava koji su činili formalan oblik za zbrinjavanje starijih osoba, odnosno za uzdržavanje svih članova (Jedvaj, Štambuk, Rusac, 2014). Na ovoj se razini razvijaju bratinske blagajne. Riječ je o prvom obliku udruga za uzajamnu pomoć. One su upravo bile te koje su se smatrale glavnim poticajem za nastanak mirovinskog, invalidskog, ali i drugih oblika osiguranja kao što je socijalno (Proleksis enciklopedija, 2014). Prve bratinske zadruge osnovali su upravo rudari. Razlog tome je bio velik broj smrtnih slučajeva. Nakon njih ove udruge su osnivali i drugi radnici, tj. radnici iz drugih djelatnosti. Isto tako, hrvatske banke prije perioda Prvog svjetskog rata su se usmjerile prema osnivanju određenih zaklada iz kojih su kasnije svojim radnicima mogli isplaćivati određene iznose u obliku skromnih socijalnih davanja (Puljiz, 2007).

U razdoblju između dva svjetska rata, odnosno nakon osnivanja kraljevine Jugoslavije, razvija se mirovinsko osiguranje, a glavnim događajem ove etape ističe se 1922. godina. Naime, te je godine došlo do usvajanja Zakona o socijalnom osiguranju radnika. Navedeni Zakon nije bio proveden sve do 1937. godine, a razlogom su se smatrale različite gospodarske neprilike kao i nemogućnost koja se odnosila na osnivanje kvalitetnog sustava namijenjenog za financiranje i za upravljanje mirovinskim fondovima. Navedenim Zakonom došlo je do propisivanja jedinstvenog obveznog osiguranja samog radnika i to od rizika kao što su primjerice bolest, starost ili pak nesreća na samom poslu. Mirovinski fondovi u ovom slučaju su se financirali različitim doprinosima radnika te poslodavaca.

S druge strane, prema Zakonu o doprinosima (NN 84/08, 152/08, 94/09, 18/11, 22/12, 144/12, 148/13, 41/14, 143/14, 115/16, 106/18) osiguranje od nesreće na poslu trebalo se financirati samo poslodavcima i to svojim doprinosima iz samog dohotka (Zakon.hr, 2018). Što se tiče dobne granice koja se odnosila na ostvarenje prava na mirovinu, ona je bila visoka te je iznosila 70 godina. Osim samog mirovinskog osiguranja radnika, uvedeno je i mirovinsko osiguranje koje se odnosilo na službenike koje se kao obvezno stoga primjenjivalo samo na području Dalmacije. Konkretno, ovo se primjenjivalo i na području cjelokupne Jugoslavije, ali tek od 1933. godine. Treba naglasiti kako je postojalo i odvojeno mirovinsko osiguranje za rudare. Ono se provodilo odvojeno i to prema načelima već opisane bratinske blagajne. Navedeno je regulirano putem rudarskih zakona iz 1933. godine. Samim time došlo je do kreiranja i mirovinskog osiguranja za druge kategorije zaposlenika, a radi se o bankovnim činovnicima, zaposlenicima unutar same vojske, trgovcima, obrtnicima i drugim.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata na području Nezavisne Države Hrvatske došlo je do usvajanja Zakona o osiguranju radnika. Riječ je o prilagođenoj verziji iz 1922. godine. U ovom periodu sama organizacija mirovinskog osiguranja se nije na dodatan način mijenjala. Na temelju navedenog zaključuje se kako je mirovinski sustav u ovom periodu između dva svjetska rata bio podijeljen u pogledu uvjeta za ostvarenje socijalnih davanja, cjelokupnog obuhvata pojedinih skupina osiguranika, ali isto tako i načina financiranja osiguranja i to za svaku pojedinu skupinu osiguranika.

Razdoblje nakon Drugog svjetskog rata značajno je zbog toga što je na području Hrvatske 1946. godine došlo do donošenja Zakona o socijalnom osiguranju radnika, namještenika te službenika. Ovaj Zakon je stupio na snagu već sljedeće godine. Važno je istaknuti kako je samo mirovinsko osiguranje u ovom periodu bilo pod upravljanjem Državnog zavoda za socijalno osiguranje koje je bilo pod neposrednom kontrolom države. Samim time, na temelju doprinosa svih zaposlenika te poduzeća koja su se uplaćivala u državni proračun, sama država je financirala mirovinska, ali i druga socijalna davanja za današnje korisnike.

Pedesetih godina 20. stoljeća dolazi do decentralizacije i to putem formiranja Zavoda za socijalno osiguranje. Navedenim su upravljale skupštine i druga samoupravna tijela koja su činili predstavnici svih zaposlenika i uprava samih poduzeća. Što se tiče mirovina, one su se financirale na temelju doprinosa samih zaposlenika. Na razini posebnih kategorija osiguranika, kao što su primjerice pripadnici vojske i pripadnici policije, za iste se vršilo isplaćivanje različitih subvencija i to iz državnog proračuna (Pušiz, 2007).

Uz navedeno, važan faktor za razvoj mirovinskog to jest invalidskog osiguranja bio je odvajanje zdravstvenog osiguranja, što se dogodilo 1945. godine, dok je 1962. godine došlo do osnivanja samoupravne zajednice socijalnog osiguranja i to na razini općine, republike te federacije (Cicvarić, 2018). Na ovaj način dolazi i do osnivanja Zavoda za mirovinsko osiguranje čime dolazi do mijenjanja same organizacije te do financiranja mirovinskog osiguranja. Godine 1964. dolazi do uvođenja takozvanog dobrovoljnog mirovinskog osiguranja i to za sve one kategorije građana koje kao takve nisu bile obuhvaćene nekim obveznim mirovinskim osiguranjem zaposlenih unutar socijalističkog sektora (Puljiz, 2007).

Nadalje, 1969. godine došlo je do formacije Zajednice invalidsko-mirovinskog osiguranja i to od strane samostalnih zanatlija, prijevoznika i ugostitelja. Jedanaest godina kasnije došlo je do utemeljenja mirovinskog osiguranja od strane individualnih poljoprivrednika. Na temelju usvajanja Ustava iz 1974. godine te Zakona o udruženom radu iz 1976. godine dolazi do daljnje decentralizacije cjelokupnog socijalnog osiguranja u kojoj je uključen i mirovinski sustav (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 1999).

Nakon navedenog razdoblja dolazi do reforme mirovinskog osiguranja 1999. godine. Naime, razlozi koji su bili važni za pokretanje reforme mirovinskog osiguranja pojavili su se u trenutku nastupanja nepovoljnih demografskih promjena, tj. uslijed naglog smanjenja stanovništva. Navedeno znači kako je došlo do povećanja udjela onog stanovništva koje je starije od 65 godina. S druge strane, smanjio se broj novorođenih što je u konačnici rezultiralo negativnim prirodnim priraštajem stanovnika. Isto tako, manji broj novorođenih označavao je i manji broj onih koji su zaposleni u nadolazećoj budućnosti pa samim time i manji broj članova mirovinskog osiguranja. Mirovinski sustav je prije same reforme bio sačinjen isključivo od prvog stupa mirovinskog osiguranja, drugim riječima on se temeljio prije svega na generacijskoj solidarnosti. U onoj situaciji kada se broj starijih osoba koje su primale mirovinu naglo povećao, a konkretan broj trenutno zaposlenih koje su odvajale za mirovinsko osiguranje smanjio, došlo je do vrlo nepovoljnog odnosa između korisnika mirovine i samih osiguranika. Ova stavka dovela je do suočavanja mirovinskog osiguranja s velikim financijskim problemima. Isto tako, uslijed definiranja invalidnosti vrlo velik broj korisnika je uspio ostvariti invalidsku mirovinu, odnosno ostvaren je vrlo velik broj prijevremenih te povlaštenih mirovina (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2022). Sama reforma započela je 1. siječnja 1999. godine i to putem usvajanja Zakona o mirovinskom osiguranju (NN 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22) s temeljnim ciljem da se postojeći mirovinski sustav poboljša. Uz već navedeno, uz postojeće

mirovinsko osiguranje 1. 1. 2002. došlo je do uvođenja i obveznog mirovinskog osiguranja i to na temelju individualne kapitalizirane štednje što čini drugi stup mirovinskog osiguranja, odnosno došlo je do uvođenja dobrovoljnog mirovinskog osiguranja i to na temelju individualne kapitalizirane štednje što je činilo treći stup (Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, 2022).

Ukupan iznos obveznih doprinosa koji su se kao takvi morali uplaćivati nije mijenjan te je i dalje iznosio ukupno 20 %. Temeljna razlika u navedenom je što se 15 % uplaćivalo u prvi, a 5 % u drugi stup. Na ovaj način nastojala se povećati sama sigurnost te ujedno i visina isplaćenih mirovina u budućnosti i to kako bi se samom stanovništvu mogao osigurati što kvalitetniji život u starijoj dobi.

2.3.2. Osnovne karakteristike mirovinskog sustava Republike Hrvatske

Mirovinski sustav Republike Hrvatske definiran je te ujedno preciziran na temelju svojih osnovnih zakonskih načela i definicija. Ovdje je prije svega riječ o sljedećim zakonima:

- Zakon o mirovinskom osiguranju (NN 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22)
- Zakon o obveznim mirovinskim fondovima (NN 19/14, 93/15, 64/18, 115/18, 58/20)
- Zakon o dobrovoljnim mirovinskim fondovima (NN 19/14, 29/18, 115/18)
- Zakon o mirovinskim osiguravajućim društvima (NN 22/14, 29/18, 115/18).
- Pripadajući podzakonski akti.

Mirovinsko osiguranje u Republici Hrvatskoj obuhvaća tri stupa, a radi se konkretno o sljedećim (Zakon o mirovinskom osiguranju NN 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22):

- „Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti
- Obvezno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje
- Dobrovoljno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje.“

Obvezno mirovinsko osiguranje koje se temelji na generacijskoj solidarnosti predstavlja prvi stup mirovinskog osiguranja. Iz tog razloga navedeno se nalazi u samoj nadležnosti Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje. Naglašava se kako svaka pojedina osoba koja živi te radi na području Republike Hrvatske ujedno izdvaja doprinose za mirovinsko osiguranje. Iz navedenih

doprinosu se dalje isplaćuje mirovina sadašnjim umirovljenicima. Isto tako mirovinsko osiguranje financira se i sredstvima iz državnog proračuna.

Obvezno osiguranje koje je utemeljeno na individualnoj kapitaliziranoj štednji predstavlja sustav koji je uređen već spomenutim Zakonom o obveznim mirovinskim fondovima (NN 19/14, 93/15, 64/18, 115/18, 58/20). Navedenim upravljaju posebna mirovinska društva koja se nalaze u privatnom vlasništvom, a pod nadzorom su HANFE-e – Hrvatske agencije za nadzor financijskih usluga. HANFA je nadzorno tijelo čiji temeljni djelokrug kao i nadležnost pripada području nadziranja financijskih tržišta, usluga te drugih pravnih i fizičkih osoba koje pružaju svoje usluge. HANFA stoga provodi nadzor koji podrazumijeva poslovanje burze, ali i drugih uređenih javnih tržišta, investicijskih društava, društava za osiguranje i reosiguranje, upravljanja mirovinskim i investicijskim fondovima, mirovinskih osiguravajućih društava i drugo (HANFA, 2022). Temeljni cilj HANFA-e je prije svega promicanje te očuvanje stabilnosti financijskog sustava, odnosno nadziranje zakonitosti samog poslovanja (HANFA, 2022). Sve se temelji na načelima transparentnosti, izgradnje povjerenja među sudionicima na tržištu.

Navedeni sustav se bazira na principu koji se odnosi na individualnu kapitalnu štednju što bi u konačnici značilo kako se radi o sredstvima uplaćenima na osobni račun osigurane osobe te označavaju osobnu imovinu te osobe. Samim time se uplatom u odabrani obvezni mirovinski fond ostvaruje i prinos od navedenog ulaganja. Putem obveznih mirovinskih fondova prikupljaju se sredstva financiranja dok se isplata mirovina dalje odvija putem mirovinskih osiguravajućih društava. Poslodavci tako osiguranim osobama uplaćuju iznos od ukupno 5 % bruto plaće te ga dalje uplaćuju u obvezni mirovinski fond prema odabiru posloprimca (Rajić, 2020). Vrlo je bitno istaknuti kako svi osiguranici unutar svakog trenutka ukoliko žele mogu dalje promijeniti obvezni mirovinski fond te samim time sva sredstva koja su do tog trenutka bila uplaćena prenijeti u novi fond (Rajić, 2020).

Dobrovoljno mirovinsko osiguranje koje se provodi na temelju individualne kapitalizirane štednje predstavlja u suštini dobrovoljan način gdje pojedinac odlučuje koliko i kako želi uplaćivati svoj novac. U skladu s tim za njega su nadležna posebna društva za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondovima. Ukoliko se usporede dobrovoljni mirovinski te investicijski fondovi moguće je uočiti iznimnu sličnost. Naime, novac koji je uplaćen u njih uz određena zakonska ograničenja dalje ulaže u dionice, u obveznice te u novčane depozite. Iz toga slijedi kako je iznos mjesečne uplate kao takav slobodan te dobrovoljan, a određen je od strane samog osiguranika. Uplaćeni novčani iznos, osim u slučaju odlaska u invalidsku

mirovinu, ne može se podići prije navršenih 50 godina života. Isto tako, ističe se kako se dobrovoljni mirovinski fond može promijeniti, no sredstva koja su uplaćena umanjuju se za visinu troškova prijelaza. Riječ je stoga o vrlo fleksibilnom i pogodnom načinu štednje za samostalne obrtnike koji nisu u stalnom radnom odnosu.

2.3.3. Vrste mirovinskog osiguranja u Hrvatskoj

U Republici Hrvatskoj, jednako kao i drugoj većini zemalja postoje dva glavna oblika mirovine i mirovinskog osiguranja. Drugim riječima, mirovinsko se osiguranje svodi na obvezno mirovinsko osiguranje i na dobrovoljno mirovinsko osiguranje. Razlika između ova dva sustava je široko poznata. Prvi sustav, obvezni, predstavlja sustav koji je dužnost svakog poslodavca prema svom radniku. Odnosno, poslodavac je dužan uplaćivati doprinose za mirovinsko i za zdravstveno osiguranje i to na ime bruto plaće radnika. Drugi sustav, dobrovoljni, ogleda se u tome da fizička osoba treba dobrovoljno sama sebi uplaćivati određeni mjesečni iznos doprinosa kako bi ostvarila sva potrebna prava i sve potrebne naknade.

Ovdje je moguće navesti nekoliko vrsta mirovine koje mirovinsko osiguravajuće društvo u okviru obveznog osiguranja može ponuditi, a radi se konkretno o doživotnoj, odnosno prijevremenoj starosnoj mirovini, doživotnoj invalidskoj mirovini te obiteljskoj mirovini.

Ukoliko se radi o slučaju koji se odnosi na isplaćivanje zajedničke mirovine, tada se ističe kako iznos mirovine koji se kao takav isplaćuje bračnom partneru koji nadživi samog korisnika, nikako ne smije biti manji od 60 % mirovine koja se isplaćivala samome korisniku. Ukoliko se pak korisnik odlučuje na mirovinu koja ima zajamčeno razdoblje tada se unutar ugovora imenuje osoba koja će biti korisnik navedene imovine i to sve do kraja navedenog razdoblja. U ovom slučaju sam iznos mirovine koja se isplaćuje novom imenovanom korisniku i to sve do kraja zajamčenog razdoblja nikako ne može biti manja od 50 % mirovine koja se isplaćivala korisniku, dok svi ostali detalji koji su vezani uz samu isplatu, uz sama prava te obveze, se isto tako naglašavaju unutar ugovora.

Nadalje, ukoliko imenovani korisnik, tj. korisnik koji prima zajamčenu isplatu umre prije isteka zajamčenog razdoblja, tada se navodi kako će sav novčani iznos koji pripada navedenom korisniku biti uključen unutar njegove ostavštine. U slučaju kada korisnik prije svoje smrti nije imenovao osobu kojoj će se isplaćivati mirovina, zajamčene isplate isplaćivat će se u sukladnosti sa zakonom kojim se uređuje pravo nasljeđivanja. Ukoliko je pak korisnik mirovine

već izabrao isplatu mirovine i to u obliku zajedničke imovine sa zajamčenim razdobljem, odnosno nakon navedenog je umro, tada bračni drug može opozvati samo imenovanje korisnika i to osim ukoliko imenovani korisnici nisu maloljetna djeca umrlog korisnika (čl. 67 Zakona o mirovinskom osiguranju).

U dogovoru o mirovini s društvom koje ju isplaćuje postoje neka tipična ograničenja (HANFA, 2019). Primjerice, ukoliko u vrijeme umirovljenja osoba nema bračnog partnera, tada može izabrati jedan od oblika pojedinačne mirovine. Odnosno, ukoliko na dan sklapanja samog ugovora o mirovini bračni partner ima manje od 50 godina tada se mora izabrati pojedinačna mirovina i to sa zajamčenim razdobljem. Pri tome, za imenovanog se korisnika imenuje bračni drug ukoliko je nezaposlen, odnosno ukoliko isti ne ostvaruje neke druge redovne prihode. S druge strane, ukoliko je bračni drug zaposlen, odnosno ukoliko isti ostvaruje neke druge i redovite prihode, tada se može odabrati zajednička mirovina, odnosno pojedinačna mirovina. Ukoliko osoba u vrijeme svog umirovljenja ima bračnog partnera koji je stariji od 50 godina, odnosno bračnog partnera koji nije zaposlen i koji ujedno ne ostvaruje nikakve druge redovne prihode, tada osoba mora izabrati neki od modela koji se odnosi na zajedničku mirovinu. S druge strane, ako je bračni partner zaposlen ili pak ukoliko ostvaruje neke druge prihode, tada je nužno odabrati zajedničku mirovinu ili pak neki od oblika pojedinačne mirovine, no isključivo uz suglasnost partnera.

Na razini dobrovoljnog mirovinskog osiguranja, naglašava se kako je mirovinsko osiguravajuće društvo dužno u sklopu navedenog isplaćivati doživotnu starosnu mirovinu. Isto tako, može se ponuditi i prijevremena starosna mirovina koja podrazumijeva obročno isplaćivanje u novcu, ali naglašava se kako ne može biti ugovorena na razdoblje koje je kreće od pet godina. Uz to, ovdje se može ponuditi i promjenjiva mirovina koja podrazumijeva mjesečno isplaćivanje u novcu. Ista ovisi o vrijednosti sredstava tehničkih pričuva namijenjenih isplaćivanju navedene mirovine. Zadnja stavka odnosi se na djelomične jednokratne isplate, a riječ je o isplaćivanju novca i to na temelju ugovora o mirovini i to u visini od najviše 30 % od ukupno primljene doznake.

Naposljetku, ističe se kako je upravo mirovinski sustav važna grana socijalnog osiguranja Republike Hrvatske koja na taj način osigurava primanja po odlasku u mirovinu. Osoba sama može dijelom utjecati na navedena primanja stoga se iznimno važnim smatra da se osoba na vrijeme upozna sa svime što mirovinsko osiguranje kao takvo nudi kako bi korisnik bio spreman za odlazak u mirovinu.

3. METODOLOGIJA RADA

Teorijska podloga rada temelji se na sekundarnim podacima, odnosno već postojećoj znanstvenoj i stručnoj literaturi koja podrazumijeva knjige, radove, članke, postojeća istraživanja i njihove rezultate. Prikupljeni su podaci sa službenih mrežnih stranica Državnog zavoda za statistiku, Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i HANFA-e. U radu je primijenjeno više različitih znanstvenih metoda. Deduktivna i induktivna metoda, kojima se prikupljaju postojeće činjenice i donose zaključci te potencijalna predviđanja budućih događaja, protežu se kroz cijeli rad. Povijesna metoda najviše je primijenjena u drugom poglavlju pri opisivanju početaka mirovinskog sustava u Hrvatskoj. U drugom i četvrtom poglavlju najviše su upotrijebljene deduktivna i deskriptivna metoda, kao i metoda analize sadržaja u kojima se elaboriraju pojmovi mirovinskog sustava, fondova, osiguranja i slično. Četvrto poglavlje opisuje postojanje tri razine mirovinskog osiguranja u Republici Hrvatskoj (A, B i C) te postojanje obveznog i dobrovoljnog mirovinskog fonda. Potom se isto poglavlje usmjerava na komparaciju tri odabrana dobrovoljna mirovinska fonda: Croatia osiguranja d.d., AZ Profita i Raiffeisen dobrovoljnog mirovinskog fonda budući da su oni najstariji i od korisnika najčešće odabirani dobrovoljni mirovinski fondovi na području RH (HR Portfolio, 2022). Uz navedene, trenutno su u Republici Hrvatskoj aktivni dobrovoljni mirovinski fondovi i Croatia osiguranje 1000A, Croatia osiguranje 1000C, AZ Benefit te Erste Plavi Expert i Erste Plavi Protect (HR Portfolio, 2022). Naposljetku, svi su prikupljeni podaci metodom kompilacije svrstani i temeljem njih donošeni su opći zaključci na konkretnu temu.

4. OPIS ISTRAŽIVANJA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Stabilnost mirovinskog sustava na razini financiranja je vrlo bitna s obzirom da mirovinski sustav predstavlja važan dio socijalnog osiguranja stanovništva koji brojnim ljudima u starijoj dobi isplaćuje naknade koje predstavljaju glavni i jedini izvor prihoda za pokriće njihovih troškova (Cicvarić, 2018). Danas je mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj kombinacija onog utemeljenog na generacijskoj solidarnosti i individualnoj kapitaliziranoj štednji te se, kako je već navedeno, uokviruje u 3 stupa. Putem Zakona o obveznim mirovinskim fondovima (NN 19/14, 93/15, 64/18, 115/18, 58/20) člankom 2, definira se mirovinsko osiguranje gdje se smatra kako mirovinski fondovi, s obzirom na samu strategiju koja se odnosi na upravljanje imovinom, mogu kategorizirati u tri kategorije: A, B i C kategoriju. Naglašava se kako su navedene kategorije ovog mirovinskog fonda pod kontrolom istog mirovinskog društva. Što se tiče strategija ulaganja fondova, one su određene putem kategorije.

Tako primjerice drugi i treći stup, u ovom slučaju B i C stupovi, sačinjavaju mirovinsko osiguranje i to na temelju individualne kapitalizirane štednje. Navedeno znači kako se B stup kao takav provodi putem obveznih mirovinskih fondova te je sukladno tome obvezan za sve zaposlenike. Što se tiče C stupa, on predstavlja dobrovoljno mirovinsko osiguranje, a kao takav se provodi putem individualne štednje i to u dobrovoljnim mirovinskim fondovima koji mogu biti otvoreni ili zatvoreni. Svaka pojedina osoba koja ima određen interes za učlanjenje može se učlaniti te postati članom otvorenog mirovinskog fonda. Kada se govori o zatvorenim fondovima, riječ je o fondovima koji su pod pokroviteljstvom samog poslodavca, odnosno sindikata ili pak udruga pa samim time prihvaćaju se zahtjevi za članstvo od isključivo fizičkih osoba koje su zaposlene kod navedenih pokrovitelja. U nastavku je prikazan broj članova u otvorenim i zatvorenim dobrovoljnim mirovinskim fondovima u RH tijekom posljednjih nekoliko godina.

Tablica 4: Članstvo u dobrovoljnim mirovinskim fondovima

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Otvoreni dobrovoljni mirovinski fondovi	220.527	236.975	257.075	285.822	305.145	320.533	335.327	351.266	369.296
Zatvoreni dobrovoljni mirovinski fondovi	23.927	28.778	29.237	30.387	40.482	44.569	45.228	46.001	46.752

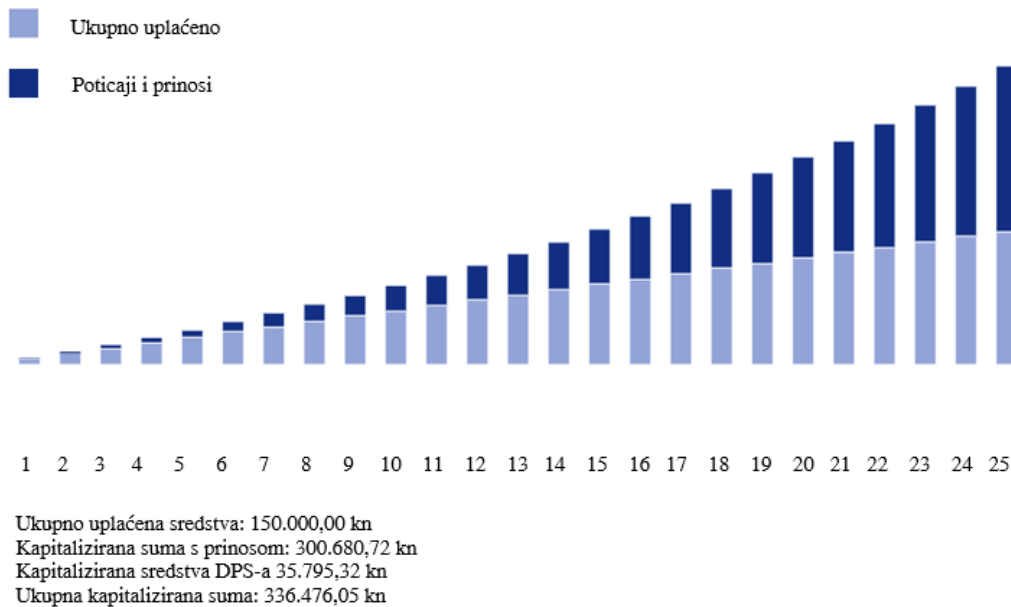
Izvor: Izrada autora prema (HANFA, 2022a)

Tablica 4 dokazuje pozitivan trend rasta od 2014. godine, onih koji se odlučuju uplaćivati u dobrovoljne mirovinske fondove u Republici Hrvatskoj.

U tekstu koji slijedi analizirana je štednja u otvorenim mirovinskim fondovima: u dobrovoljnom mirovinskom osiguranju Croatia osiguranja d.d., AZ profita i Raiffeisen dobrovoljnom mirovinskom fondu.

4.1. Visina i dinamika uplata na vlastiti račun

Što se tiče dobrovoljnog mirovinskog osiguranja za građane Republike Hrvatske, u nastavku će se prikazati nekoliko primjera, odnosno riječ je o Croatia osiguranju d.d., AZ profitu d.o.o. i Raiffeisen mirovinskom osiguranju. Ukoliko je riječ o dobrovoljnom mirovinskom osiguranju u Croatia osiguranju d.d. tada se navodi kako sama država uplatom iz proračuna potiče mirovinsku štednju. Navedeni poticaji iznose 15 % na sve uplate u iznosu do 5.000 kuna godišnje. Što se tiče poslodavaca, tada je do 500 kn mjesečno, odnosno 6.000 kuna godišnje porezno priznat izdatak, odnosno rashod (Croatia osiguranje, 2022). Tumači se kako članovi fonda samostalno prilagođavaju visinu, kao i dinamiku uplata i to prema svojim vlastitim mogućnostima. Na temelju sljedećeg grafikona moguće je uvidjeti prikaz primjera proračuna mirovinske štednje u Croatia osiguranju. U konkretnom je primjeru prikazan period od 25 godina i to s godišnjom uplatom u iznosu od 6.000 kuna.

Grafikon 2: Izračun dobrovoljne mirovinske štednje za razdoblje od 25 godina

Izvor: Izrada autora prema (Croatia osiguranje, 2022)

Grafikon 2 prikazuje primjer dobrovoljne mirovinske štednje za razdoblje od 25 godina, s godišnjom uplatom od 6.000 kn i primjerom prinosa fonda od 5 %. Izračuni koji su navedeni u grafikonu ne predstavljaju jamstvo ni prinosa ni kapitaliziranog iznosa u budućnosti, a kako bi se jasnije prikazao princip funkcioniranja u kalkulatoru dostupnom na stranicama Croatia osiguranja korištena je ista stopa prinosa (5 %) za sve godine, iako prinos nailazi na oscilacije svake godine u skladu s promjenama cijena financijskih instrumenata (Croatia osiguranje, 2022). Uočava se kako je ulagateljski cilj Croatia osiguranja d.d. otvorenog dobrovoljnog mirovinskog fonda usmjeren prije svega na konzervativni pristup samom ulaganju, a ujedno i na zaštitu imovine svih članova. Na taj način Croatia osiguranje d.d. svoje dobrovoljne mirovinske fondove priprema za što je moguće stabilniji rast kroz razdoblje članstva.

Kada je riječ o otvorenom dobrovoljnom mirovinskom fondu Croatia osiguranja, naglašava se kako je isti prema svojoj naravi fond mješovite alokacije, što znači kako je njegova strategija ulaganja izložena vrlo dinamičnim tržištima, a istovremeno i obvezničkim, odnosno novčanim tržišnim omjerima. Republika Hrvatska zbog toga potiče dobrovoljnu mirovinsku štednju i to državnim sredstvima u iznosu od 15 % na uložena sredstva, tj. tijekom kalendarske godine do najviše 750 kuna.

Također, postoji i dobrovoljni mirovinski fond koji je poznat pod nazivom 1000 A. Naime, navedeni mirovinski fond predstavlja konkretan rast vrijednosti uložених novčanih sredstava i

to u dugom roku uz preuzimanje umjerene razine rizika. Što se tiče preuzimanja umjerene razine rizika, tumači se kako navedeno može kratkoročno gledano dovesti do nešto većih oscilacija vrijednosti imovine, a isto tako i vrijednosti obračunske jedinice. S druge strane, dugoročno gledano, navedeno povećava izgleda koji se odnose na ostvarenje ulagateljskog cilja. Iz svega prethodno navedenog slijedi kako je Croatia osiguranje 1000 A dobrovoljni mirovinski fond namijenjen mješovitim alokacijama. Njihova temeljna strategija ulaganja ogleda se u izloženosti dioničkim tržištima te istovremeno obvezničkim i novčanim tržištima i to u jednakim omjerima. Odnosno, to bi značilo kako je 50 % dionica, dok je 50 % obveznica te instrumenata tržišta novca.

Ujedno se naglašava kako je mirovinski fond prikladan za osobe koje su se odlučile za program isplaćivanja mirovine i to kroz fond te na taj način žele da im se oscilacije u vrijednosti obračunske jedinice fonda postave tako da manje vrše utjecaj na iznos rate namijenjene za isplatu. Navedeno bi značilo kako je ulagateljski cilj Croatia osiguranja 1000 C dobrovoljnog mirovinskog fonda vrlo konzervativan pristup prema ulaganju zaštite imovine članova, odnosno ostvarenje izričito stabilnog rasta uz što manje oscilacije same vrijednosti. Strategija ulaganja Croatia osiguranja 1000 C dobrovoljnog mirovinskog fonda je takva da će fond ulagati u one instrumente koji imaju fiksni prinos.

Samo trajanje članstva na taj način se ne smatra vremenski ograničenim. Drugim riječima, ne postoje niti zdravstvena, niti s druge strane dobna ograničenja prilikom samog učlanjivanja. Iz navedenog proizlazi kako član samostalno bira visinu, odnosno trajanje te dinamiku samih uplata u okviru fonda. Uplate kao takve nisu obvezne, odnosno u ovisnosti su od trenutnih mogućnosti samog uplatitelja što bi značilo kako nema opomena za njihov izostanak.

Drugi primjer koji se može navesti odnosi se na AZ profit. Naime, ovdje se radi o prvome u nizu AZ dobrovoljnih mirovinskih fondova, a riječ je konkretno o otvorenom dobrovoljnom mirovinskom fondu kojim upravlja Allianz ZB d.o.o. društvo za upravljanje obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima (AZ Mirovinski fondovi, 2022). Navedeni fond osnovan je na neodređeno vrijeme i otvorene je naravi. Riječ je o fondu unutar kojeg se mogu učlaniti sve osobe s prebivalištem u Republici Hrvatskoj i to neovisno od toga imaju li navedene posao ili su pak nezaposlene. AZ Profit tako je namijenjen osobama koje putem duljeg vremena štednje i duljeg vremena kapitalizacije očekuju i više prinose te na taj način osjete i uvećanje sredstava svoje mirovinske štednje.

Najčešće se ovdje radi o mlađim osobama s obzirom da su to osobe koje će u prosjeku dulje i štedjeti. Isto tako, dulje vrijeme štednje neće utjecati samo na veći broj uplata i na dulje vrijeme za kapitalizaciju, nego ujedno ima utjecaja i na samo područje sigurnosti investiranja unutar rizičnijih investicijskih instrumenata.

U samom sustavu mirovinskog osiguranja navedeni stup se stoga predstavlja kao jedan od specifičnih dodataka koji jedan pojedinac može na dobrovoljan način odabrati. Isto tako, naglašava se kako je to u potpunosti stvar pojedinceva osobnog izbora. Što se tiče trećeg mirovinskog stupa, tumači se kako je riječ o nadogradnji mirovinskih primanja, odnosno osnovice koja je sastavljena od dva obvezna stupa. Upravo kao i drugi stup, treći stup predstavlja područje individualne kapitalizirane štednje. Ova stavka tako pruža mogućnost da sam pojedinac preuzme odgovornost za svoja vlastita mirovinska primanja te da si na taj način osigura bolji standard u budućnosti.

Osim što je dobrovoljan, uočava se kako upravo C stup nosi i daleko veću razinu fleksibilnosti od prva dva stupa. To potvrđuje činjenica da osoba sama bira visinu i učestalost uplata unutar odabranog fonda. Što se tiče dodatne pogodnosti, ona uključuje odabiranje i izmjenu dobrovoljnog mirovinskog fonda tijekom štednje. Na taj način član štednju može započeti primjerice u jednom dobrovoljnom mirovinskom fondu te dalje prebaciti ukupan iznos sredstava u drugi dobrovoljni mirovinski fond (AZ Mirovinski fondovi, 2022a). Ukoliko dolazi do mijenjanja članstva unutar fonda, odnosno ukoliko nad navedenim upravlja isto društvo za upravljanje, tada se navedeno može učiniti bez ikakvih naknada.

Kada bi se pojavila situacija da sam član mijenja fond tada on mijenja i društvo koje navedenim upravlja te u tom slučaju izlazna naknada iznosi ukupno 2,5 % osnovice koju čini ukupan iznos sredstava na osobnom računu samog člana i to na zadnji dan članstva unutar fonda. Samo prikupljanje sredstava i to u okviru trećeg stupa mirovinskog osiguranja se odvija putem dobrovoljnog mirovinskog fonda. Što se tiče isplate mirovina, navedenu obavljaju mirovinska osiguravajuća društva. Isto tako, ovo mogu iznimno činiti i mirovinska društva, tj. ona društva koja mogu obavljati privremenu isplatu mirovina i to iz dobrovoljnih mirovinskih fondova.

Sam prinos dobrovoljnog mirovinskog fonda predstavlja konkretna sredstva, tj. ona sredstva koje je jedno mirovinsko društvo kao takvo zaradilo, odnosno ulažući imovinu članova fonda u obliku različitih financijskih instrumenata na samom tržištu kapitala. U ovisnosti od same namjene štednje tumači se kako je za ulaganje imovine mirovinskih fondova karakteristična upravo dugoročnost. Iz tog razloga sam prinos fondu se promatra unutar duljeg vremenskog

razdoblja kao što je primjerice razdoblje od 15 godina. Na sredstva koja su uložena država će isplatiti svoja državna poticajna sredstva s već navedenih 15 % do maksimalnog iznosa do 750 kuna godišnje.

Pravo na državna poticajna sredstva osigurava svaki pojedini član koji ima prebivalište na području Republike Hrvatske, odnosno svaki pojedini član koji je njezin državljanin. Isto tako, ovo pravo mogu ostvariti i oni koji nisu državljani Republike Hrvatske, no u tom slučaju moraju zadovoljiti neke od uvjeta. Naime, oni moraju imati prebivalište u nekoj drugoj državi članici Europske unije, odnosno moraju imati prebivalište kod države potpisnice Ugovora o Europskom gospodarskom prostoru, ali navedeno pravo im kao takvo pripada samo i isključivo tijekom razdoblja i to sve dok se u Republiku Hrvatsku uplaćuju doprinosi za obvezno mirovinsko osiguranje, tj. B stup osiguranja. Što se tiče nadzora koji se odnosi na zakonitost utvrđivanja i korištenja državnih poticajnih sredstava, navedeno obavlja Ministarstvo financija.

Što se tiče treće analizirane mirovinske štednje, ovdje se radi o štednji koju nudi Raiffeisen dobrovoljno mirovinsko osiguranje. Sam sustav dobrovoljne mirovinske štednje se razvija i to kako bi došlo do osiguranja trajne te ujedno učinkovite socijalne sigurnosti. Navedena bi tako trebala jamčiti pristojan životni standard kada se radi o starijoj dobi, pa samim time dobrovoljna mirovinska štednja predstavlja središnju točku koja se odnosi na učvršćivanje socijalnog modela.

Riječ je tako o dodatnom načinu štednje za samu mirovinu i to uz ukupno 15 % državnih poticaja. Svaki pojedini poslodavac tako može uplaćivati dobrovoljnu mirovinsku štednju za svoje zaposlenike i na taj način koristiti pravo koje se odnosi na poreznu olakšicu i to do 6.000 kuna po zaposleniku. Sam član može birati konkretnu visinu, trajanje te ujedno i dinamiku uplata unutar fonda. Isto tako, naglašava se kako uplate nisu obvezne, ali u ovisnosti su od trenutnih mogućnosti samog uplatitelja.

Ovdje postoji uvjet za stjecanje prava na isplaćivanje mirovine iz dobrovoljnog mirovinskog fonda. Naime, osoba mora imati navršenih 55 godina starosti i to ukoliko je ugovor sklopljen nakon 1. 1. 2019., odnosno 50 godina starosti ukoliko je ugovor sklopljen prije 31. 12. 2018.

Ukoliko se član odlučio na isplaćivanje na temelju mirovinskog osiguravajućeg društva, odnosno društva za životno osiguranje, tada samo Društvo prenosi sredstva s osobnog računa izabranom isplatitelju mirovine. Na ovaj način dolazi do prestanka valjanosti ugovora o članstvu u samom fondu. Isplata mirovine putem Društva se ujedno provodi i temeljem ugovora koji se odnosi na isplaćivanje mirovine i to kao privremena isplata. Navedena se ugovara u

razdoblju od najmanje pet godina dok se sredstva isplaćuju u protuvrijednosti i to unaprijed određenog broja udjela i to prema cijeni udjela na sam dan isplate.

Ukoliko je na osobnom računu jednog člana fonda po ostvarivanju prava na mirovinu vrijednost imovine koja je u većem iznosu od 100.000 kuna tada član može birati hoće li privremeno isplatiti mirovinu do visine 100.000 kuna i to putem Društva dok će preostali iznos isplatiti putem mirovinskog osiguravajućeg društva, odnosno društva za životno osiguranje ili će pak s druge strane isplatiti mirovinu i to putem izabranog mirovinskog osiguravajućeg društva ili pak društva za životno osiguranje. U navedenom slučaju će samo Društvo prenijeti sredstva s osobnog računa i to izabranom isplatitelju mirovine. Nakon što je ostvareno pravo na mirovinu tada Društvo može na pisani zahtjev člana isplatiti dio mirovine i to u obliku jednokratne isplate i to isplate koja je u visini od najviše 30 % iznosa na osobnom računu.

Odabrani dobrovoljni mirovinski fondovi su kroz nekoliko osnovnih kategorija analizirani u Tablici 5 u nastavku.

Tablica 5: Usporedba dobrovoljnih mirovinskih fondova RH

	Croatia osiguranje	AZ Profit	Raiffeisen
Početak rada fonda	28.10.2003.	29.9.2003.	2.8.2002.
Ulazna naknada	0,00 % za članstvo sklopljeno od 1. 1. 2019.	0,00 % za članstvo sklopljeno od 1. 1. 2019.	0,00 % za članstvo sklopljeno od 1. 1. 2019.
Izlazna naknada	0,00 % kod prelaska u fond istog društva	0,00 % kod prelaska u fond istog društva	0,00 % kod prelaska u fond istog društva
Godišnja naknada za upravljanje	1,80 % (max 2,00 % - uključena u cijenu udjela)	2,00 % (uključena u cijenu udjela)	1,80 % (uključena u cijenu udjela)
Godišnja naknada depozitaru	0,10 % (uključena u cijenu udjela)	0,03 % (uključena u cijenu udjela)	0,018 % (uključena u cijenu udjela)
PGP¹ 3 godine	-0,61 %	-0,39 %	0,61 %
Imovina	427,985 milijuna kuna 56,803 milijuna €	2194,372 milijuna kuna 291,243 milijuna €	1992,029 milijuna kuna 264,388 milijuna €

Izvor: Izrada autora prema (HR Portfolio, 2022)

¹ PGP: Prosječni godišnji prinos

Prethodnom tablicom uspoređeno je nekoliko karakteristika odabranih dobrovoljnih mirovinskih fondova, a po starosti fonda među promatranima je najstariji dobrovoljni mirovinski fond Raiffeisen mirovinskog osiguranja. Ulazne naknade za sva tri fonda iznose 0,00 % ukoliko je riječ o članstvu sklopljenom od 1. 1. 2019. Ipak, ukoliko je članstvo sklopljeno prije konkretnog datuma, u dobrovoljnom fondu Croatia osiguranja ulazna naknada se naplaćuje jednokratno 1250 HRK / 165,90 EUR ili višekratno 7,00 % (najviše 350 HRK / 46,45 EUR godišnje) za prve 3 godine članstva odnosno 1,50 % (najviše 75 HRK / 9,95 EUR godišnje) u narednim godinama članstva (HR Portfolio, 2022). Za članove AZ Profit dobrovoljnog mirovinskog fonda koji su to postali do spornog datuma, ulazna naknada se naplaćuje jednokratno 1250 HRK / 165,90 EUR ili postotno od svake uplate u fond najviše do 300 HRK / 39,82 EUR godišnje, a u slučaju Raiffeisen dobrovoljnog mirovinskog fonda ona iznosi jednokratno 1250 HRK / 165,90 EUR, a odbija se od uplaćenih novčanih sredstava u punom iznosu ili prilikom prve uplate ili daljnjih uplata dok se ne naplati puni iznos ili višekratno 8,00 % za prve 4 godine članstva (najviše do 400 HRK / 53,09 EUR godišnje) te nakon toga iznosi 0,25 % od uplaćenih sredstava (najviše do 20 HRK / 2,65 EUR godišnje) (HR Portfolio, 2022). Najznačajniji prosječni godišnji prinos (0,61 %), odnosno jedini pozitivan među promatranima, ima Raiffeisen dobrovoljni mirovinski fond.

4.2. Pravo na državna poticajna sredstava članova fonda

Što se tiče prava koje se odnosi na državna poticajna sredstva, tumači se kako navedena prava ima svaki pojedini član fonda koji zadovoljava sljedeći uvjet: prebivalište na području Republike Hrvatske, odnosno mora imati hrvatsko državljanstvo.

Ukoliko ne zadovoljava navedeni uvjet tada mora imati prebivalište u nekoj od država članica Europske unije, i to isključivo za ono razdoblje kada se za istoimenog vrši uplaćivanje doprinosa i to za obvezno mirovinsko osiguranje i to na temelju individualne kapitalizirane štednje. Pri samom ispunjenju zahtjeva potrebno je navesti razlog samog korištenja prava na državnim poticajnim sredstvima s obzirom da se navedena kao takva mogu koristiti članstvom unutar samo jednog mirovinskog fonda. Konkretno, Raiffeisen mirovinsko društvo za upravljanje dobrovoljnim mirovinskim fondovima od Ministarstva financija traži državna poticajna sredstva za svakog pojedinog člana fonda. Po primitku navedenog, iznosi se pripisuju svakom članu na njegov račun.

Uočava se kako država na taj način potiče dobrovoljnu mirovinsku štednju, a ukoliko bi se uzeo primjer Croatia osiguranja d.d. tada bi to izgledalo na sljedeći način (Tablica 6).

Tablica 6: Dobrovoljna mirovinska štednja u Croatia osiguranju d.d.

UPLATA U FOND (KN)	IZNOS DPS (KN)	DPS%
1000	150	15
2500	375	15
3000	450	15
5000	750	15
6000	750	12,5
10000	750	7,5

Izvor: Izrada autora

Svaki pojedini član fonda na temelju postojećih zakonskih propisa ostvaruje pravo na državna poticajna sredstva koja se odnose na 15 %. Državna poticajna sredstva pripisuju se na osobni račun člana fonda. Naglašava se kako je pravo na državna poticajna sredstva moguće ostvariti isključivo za članstvo unutar jednog dobrovoljnog mirovinskog fonda. Ukoliko postoji slučaj u kojem neki član ima više dobrovoljnih mirovinskih fondova, on je obvezan o navedenom svake godine do 1. veljače obavijestiti Mirovinsko društvo u korist kojeg osobnog računa želi ostvariti upis poticajnih sredstva.

4.3. Porezni status ostvarenih zarada od prinosa fonda

Porezni sustav u Republici Hrvatskoj uređen je: Ustavom Republike Hrvatske; Općim poreznim zakonom (NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 42/20, 114/22); ostalim zakonima koji pojedinačno reguliraju porezni sustav, među kojima je i Zakon o porezu na dohodak (NN 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20).

Same odredbe o Zakonu o porezu na dohodak predviđaju oporezivanje dohotka i to od kapitala prema osnovi kapitalnih dobitaka. Na temelju Zakona o porezu na dobit (NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13, 143/14, 50/16, 115/16, 106/18, 121/19, 32/20, 138/20,

114/22) osoba je obvezna podnijeti godišnju poreznu prijavu te platiti ujedno do kraja veljače tekuće godine za prethodnu godinu.

Sam ulagatelj u tom slučaju je porezni obveznik koji je dužan platiti porez na kapitalnu dobit. Ova stavka je uobičajena u zemljama Europske unije. Sam porez na dobitke do samog ulaganja u otvorene investicijske fondove plaća se prema stopi od 10 % kao ujedno i pripadajući priziv za navedeno. Ukoliko se radi o fondovima koji su kao takvi okrenuti dugoročnim ulaganjima, kao što su primjerice dionice, odnosno dugoročne obveznice, a za koje je već preporučeno rok ulaganja dulji od dvije godine tada slijedi da se sam porez koji se odnosi na kapitalnu dobit ne naplaćuje. Kod takvih fondova je tako moguće ostvariti navedenu poreznu pogodnost. Ona se na kratkoročnim ulaganjima kao što je primjerice štednja u banci ne može ostvariti. Ovoj poreznoj obvezi stoga podliježu sva ulaganja koja su učinjena nakon 1. 1. 2016. i to ukoliko postoji dobitak koji je veći od iznosa od 134 kuna te ukoliko sam ulagatelj otkupi udjele unutar što kraćeg razdoblja, tj. razdoblja kraćeg od dvije godine.

4.4. Nasljeđivanje sredstava u slučaju smrti članova fonda

Kada je riječ o pravu nasljeđivanja sredstava koja su uplaćena unutar obaveznog mirovinskog fonda, ista ne ostaju u obaveznom fondu nego se isplaćuju prema nalogu državnih institucija. Isplata se vrši isključivo u slučaju prerane smrti nositelja osiguranja, odnosno osobe za koju su navedena sredstva uplaćivana. Tako primjerice, u slučaju smrti nositelja osiguranja zakonski nasljednici, tj. obitelj, trebaju izvršiti pokretanje postupka koji se odnosi na ostvarenje obiteljske mirovine i to samo ukoliko zadovoljavaju zakonske uvjete, odnosno u slučaju da nemaju pravo na obiteljsku mirovinu, tada obitelj nasljeđuje onaj novac koji je uplaćen u obavezni mirovinski fond. Važno je istaknuti kako se pravo koje se odnosi na nasljeđivanje ostvaruje isključivo ukoliko nositelj osiguranja nije već ranije počeo sa zaprimanjem mirovine.

U slučaju kada postoji pravo na obiteljsku mirovinu tada se sredstva s mirovinskog računa primjerice Raiffeisen obaveznog fonda prebacuju na prijelazni račun REGOS-a² koji navedene prosljeđuje HZMO-u³ ili pak na račun odabranog mirovinskog osiguravajućeg društva koje će u konačnici isplatiti navedenu mirovinu.

² REGOS: Središnji registar osiguranika

³ HZMO: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

4.5. Prosječan prinos analiziranih fondova

Što se tiče statističkih podataka koji se odnose na prethodnu 2021. godinu, uočeno je kako je prosječan prinos obveznih mirovinskih fondova A kategorije ukupno 13,5 %, odnosno B kategorije ukupno 7,37 %, dok C kategorije ukupno 0,43 %.

Ovdje je moguće uvidjeti kako je ukupna imovina pod samim upravljanjem obveznih mirovinskih fondova krajem godine 2021. dosegla čak 133 milijarde kuna te je kao takva veća za 12 %, odnosno za 14 milijardi kuna u odnosu na prethodnu godinu. Nadalje, mirovinski fondovi su tako od samog osnivanja pa sve do kraja prošle godine zajedno sa svojim članovima zaradili čak više od 50 milijardi kuna koje se odnose na dodatnu vrijednost.

Tablica 7 prikazuje članstvo u obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima u Republici Hrvatskoj u posljednjih 5 godina, pri čemu se uočava progresivan rast članova u većini kategorija.

Tablica 7: Članstvo u mirovinskim fondovima

	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.
Obvezni mirovinski fondovi kategorije A	6.273	25.453	83.448	150.266	218.153
Obvezni mirovinski fondovi kategorije B	1.896.361	1.948.510	1.925.328	1.899.623	1.868.890
Obvezni mirovinski fondovi kategorije C	33.627	36.440	48.615	61.303	78.887
Ukupno obvezni mirovinski fondovi	1.936.261	2.010.403	2.057.391	2.111.192	2.165.930
Ukupno dobrovoljni mirovinski fondovi	345.627	365.102	380.555	397.267	416.048

Izvor: Izrada autora prema (HANFA, 2022a)

Što se tiče fondova koji su u najliberalnijoj kategoriji, odnosno kategoriji A, navedeni su ostvarili ukupan prinos od 13,52 % i to 7,78 % od samog osnivanja. Najbrojnija je skupina B, što dokazuje tablica u nastavku, a navedena skupina je ostvarila prinos od 7,37 %, odnosno prosječan prinos od osnivanja 5,51 %, dok C kategorija prinos od 0,43 %, odnosno od osnivanja 4,48 %.

5. RASPRAVA

Na temelju provedene analize mirovinskog osiguranja na razini Republike Hrvatske zaključuje se kako su mirovinski fondovi, i obvezni i dobrovoljni, značajan faktor financijskog sustava Republike Hrvatske.

Što se tiče sredstava na osobnom mirovinskom računu, navedena se vode u obračunskim jedinicama. Navedeno znači da se doprinosi, koji su uplaćeni u obvezni mirovinski fond, dalje preračunavaju u obračunske jedinice. Konkretna vrijednost obračunske jedinice predstavlja iznos koji se kasnije dobije putem dijeljenja vrijednosti neto imovine fonda i to s konkretnim brojem obračunskih jedinica. Odnosno, neto vrijednost imovine fonda predstavlja zbroj vrijednosti ukupne imovine samog fonda koja je umanjena za iznos obveza fonda. Broj obračunskih jedinica povećava se proporcionalno s iznosom uplaćenih doprinosa. Sam prinos ovog fonda stoga je u ovisnosti od samog rasta, odnosno s druge strane, od samog pada vrijednosti imovine koja je u njegovu vlasništvu. Drugim riječima, u ovisnosti je od toga raste li ili pak pada vrijednost same imovine koju fond kao takav ima u svome vlasništvu. Primjerice, ovo bi značilo kako će se na računu korisnika u obveznom mirovinskom fondu nalaziti iznos koji je bio obavezan za isplatu, a uz navedeni iznos koji je ostvaren kao rezultat. Vidljivo je stoga kako je pojam rizika nerijetko povezan i sa samim profitom što bi značilo kako preuzimanje većeg rizika isto tako može rezultirati i većim profitom, no s druge strane i većom mogućnošću za gubitak dijela uložениh sredstava.

Iz tog razloga potrebno je iskoristiti raznolikost strategija koje se odnose na ulaganje koje mirovinski sustav kao takav nudi pa se samim time poduzimaju i inicijative u pogledu mirovinskog plana ulaganja obveznog mirovinskog fonda. Ukoliko u međuvremenu i iz nekog razloga osoba prestane s uplaćivanjem doprinosa u obvezni mirovinski fond, onaj iznos koji je do tada uplaćen, i dalje će se ulagati na račun neovisno na činjenicu što ne postoje daljnje uplate i to do trenutka umirovljenja.

Što se tiče dobrovoljne mirovinske štednje, odnosno trećeg mirovinskog stupa, on podrazumijeva individualnu kapitaliziranu štednju i to na temelju dobrovoljnih mirovinskih fondova. Na temelju članstva unutar istih korisnik samostalno određuje visinu kao i učestalost svoje uplate. Uz ostvarenje dodatne osobne mirovine država potiče ulaganja u dobrovoljnu mirovinsku štednju na način da se članovima isplaćuju dobrovoljna mirovinska poticajna sredstva iz državnog proračuna. Dobrovoljni mirovinski fondovi mogu biti otvoreni ili zatvoreni. Otvoreni dobrovoljni mirovinski fondovi namijenjeni su štednji svih građana s

prebivalištem u Republici Hrvatskoj, bez obzira na dob ili zaposlenje i to bez vremenskog ograničenja članstva (Vlada RH, 2022a). U tom slučaju član odabire visinu, trajanje i učestalost uplata u odabrani fond te sva uplaćena sredstva pripadaju njemu bez obzira tko je uplatitelj, dok članovi zatvorenih fondova imaju pravo i na dodatne poticaje koje uplaćuje poslodavac ili udruga koja je pokrovitelj fonda (Vlada RH, 2022a). Od 2014. godine bilježi se progresivan rast uplata u dobrovoljne mirovinske fondove u RH. Analizom postojećih dobrovoljnih mirovinskih fondova u Republici Hrvatskoj dolazi se do zaključka kako su dobrovoljni mirovinski fondovi Croatia osiguranja d.d., AZ profita d.o.o. i Raiffeisen mirovinskog osiguranja najduže postojeći i oni s najvišom imovinom fonda, a bitno je naglasiti kako država uplatom iz proračuna potiče mirovinsku štednju (HR Portfolio, 2022). Investicijski cilj dobrovoljnog mirovinskog fonda Croatia osiguranja usmjeren je na sigurnost i kvalitetu čitavog portfelja fonda, odnosno postizanje ravnoteže između očuvanja vrijednosti uloga i dugoročne profitabilnosti. AZ Profit otvoreni dobrovoljni mirovinski fond usmjeren je na osiguranje najboljeg mogućeg prinosa ulaganjem u domaće i strane vlasničke i dužničke vrijednosne papire, no investiranje kojem je glavni cilj ostvarenje prinosa može u kraćem vremenskom razdoblju dovesti do pada cijene udjela i smanjenja vrijednosti uložениh sredstava (HR Portfolio, 2022). Glavni cilj Raiffeisen dobrovoljnog mirovinskog fonda je ostvarenje dugoročno primjerenog prinosa fonda u odnosu na preuzeti rizik, uz istovremeni optimalan rast mirovinske štednje.

6. ZAKLJUČAK

Dobrovoljna mirovinska štednja koja je utemeljena članstvom unutar dobrovoljnog mirovinskog fonda Republike Hrvatske predstavlja poseban oblik štednje koji omogućuje osiguranicima samostalan način preuzimanja konkretne odgovornosti i to za vlastita mirovinska primanja. Naime, putem ulaganja u dobrovoljnu mirovinsku štednju prilikom čega korisnik na samostalan način određuje visinu i dinamiku uplaćivanja sredstava, dolazi do ostvarenja konkretnog prava na dodatnu mirovinu, tj. na mirovinu trećeg stupa. Iz navedenog slijedi kako se dobrovoljna mirovinska štednja odnosi na posebnu individualnu kapitaliziranu štednju što podrazumijeva da mirovinsko društvo koje upravlja dobrovoljnim mirovinskim fondom uplaćene doprinose članova ulaže dalje s namjerom ostvarenja prinosa, odnosno kako bi se povećala vrijednost imovine fonda. Drugim riječima, teži se tome da se posljedično svakom članu fonda isplati što veća mirovina u njegovoj budućnosti.

Mirovinsko društvo dužno je za svaki pojedini dan vrednovanja objaviti na internetskim stranicama konkretnu neto vrijednost imovine, odnosno objaviti vrijednost obračunske jedinice mirovinskog fonda. Isto tako, ističe se kako je mirovinsko društvo ujedno dužno usvojiti i objaviti konkretan statut mirovinskog fonda, odnosno usvojiti te objaviti informativni prospekt mirovinskog fonda, tromjesečne i revidirane godišnje izvještaje te svaki pojedini pravni te poslovni događaj za koji se smatra da je u vezi s mirovinskim društvom kada se radi o događajima koji bi mogli na značajan način utjecati na samo poslovanje mirovinskog fonda. Naglašava se stoga kako mirovinski fond može biti obvezan ili pak dobrovoljan. Mirovinski fond je osnovan s temeljnim ciljem prikupljanja potrebnih novčanih sredstava koja se uplaćuju od strane članova fonda, a potom i ulaganje tih istih sredstava s temeljnim ciljem da se ostvari povećanje vrijednosti same imovine fonda i to radi isplate mirovinskih davanja samim članovima fonda. Ističe se kako dobrovoljni mirovinski fond može biti otvorene naravi dok član može biti svaka pojedina osoba s prebivalištem na području Republike Hrvatske. Što se tiče zatvorenih dobrovoljnih mirovinskih fondova, navedene osniva sam pokrovitelj, tj. poslodavci, sindikati kao i udruge samostalnih djelatnosti, odnosno oni koji uplaćuju sredstva na osobne račune članova mirovinskih fondova.

U Republici Hrvatskoj aktivno je 8 dobrovoljnih mirovinskih fondova, a radom su analizirani dobrovoljni mirovinski fondovi: Croatia osiguranja d.d., AZ Profita te Raiffeisen. Odabrani fondovi najstariji su među aktivnima te imaju najvišu imovinu. Od konkretnih najvišu imovinu ima AZ Profit dobrovoljni mirovinski fond, dok najveći prosječni godišnji prihod kroz

posljednje tri godine ima Raiffeisen. Prava koja se odnose na državna poticajna sredstva ima svaki pojedini član fonda s prebivalištem na području Republike Hrvatske, odnosno hrvatskog državljanstva. Ukoliko pak osoba ne zadovoljava taj uvjet potrebno je da ima prebivalište u nekoj od država članica Europske unije, i to isključivo za onaj period kada se za istoimenog vrši uplaćivanje doprinosa i to za obvezno mirovinsko osiguranje i to na temelju individualne kapitalizirane štednje. Uz to je bitno navesti razlog korištenja prava na državnim poticajnim sredstvima budući da ona mogu biti iskorištena unutar samo jednog mirovinskog fonda.

LITERATURA

1. AZ Mirovinski fondovi (2022). Društvo za upravljanje. Dostupno na: <https://www.azfond.hr/o-nama/drustvo-za-upravljanje/> (pristupljeno: 20. rujna 2022)
2. AZ Mirovinski fondovi (2022a). Dobrovoljni mirovinski fond. Dostupno na: <https://www.azfond.hr/dobrovoljni-mirovinski-fond/dobrovoljna-mirovinska-stednja/> (pristupljeno: 20. rujna 2022)
3. Cicvarić, J. (2018). Mirovinski sustav Republike Hrvatske. Split: Ekonomski fakultet u Splitu.
4. Croatia osiguranje (2022). Dobrovoljna mirovinska štednja. Dostupno na: <https://www.crosig-trecistup.hr/> (pristupljeno: 18. rujna 2022)
5. DZS (2022). Arhiv – Popisi. Dostupno na: <https://web.dzs.hr/arhiva.htm> (pristupljeno: 18. rujna 2022)
6. DZS (2022a). Prirodno kretanje stanovništva. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/prirodno-kretanje-stanovnistva/> (pristupljeno: 18. rujna 2022)
7. HANFA (2019). Mirovinski sustav. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/media/4135/za-web-mirovinski-sustav-2019-2.pdf> (pristupljeno: 19. rujna 2022)
8. HANFA (2022). O nama. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/o-nama/#> (pristupljeno: 18. rujna 2022)
9. HANFA (2022a). Statistika. Dostupno na: <https://www.hanfa.hr/publikacije/statistika/#section4> (pristupljeno: 2. studenog 2022)
10. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (2022): Mirovinska reforma od 1.1.1999. Dostupno na: <http://www.mirovinsko.hr/default.aspx?ID=12> (pristupljeno: 18. rujna 2022)
11. HR Portfolio (2022). Mirovinski fondovi. Dostupno na: <https://hrportfolio.hr/mirovinski-fondovi#mf-uputstva> (pristupljeno: 15. prosinca 2022)
12. HZZ (2022). Registrirana nezaposlenost. Dostupno na: <https://statistika.hzz.hr/statistika.aspx?tipIzvjestaja=1> (pristupljeno: 1. studenog 2022)
13. Institut za javne financije (2022). Analiza mirovinskog sustava. Dostupno na: <https://www.ijf.hr/upload/files/file/AMS/zbornik.pdf> (pristupljeno: 19. rujna 2022)
14. Jaružanin, M. (2020). Komparativna analiza poslovanja dobrovoljnih mirovinskih fondova u Republici Hrvatskoj. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.

15. Jedvaj, S., Štambuk, A., Rusac, S. (2014). Demografsko starenje stanovništva i skrb za starije osobe u Hrvatskoj. *Socijalne teme*. 1: 135 – 154.
16. Mihaljević, J. (2022). Kako inflacija djeluje na mirovinski sustav. Dostupno na: <https://www.mirovina.hr/novosti/znamo-da-je-grozna-za-mirovine-ali-kako-inflacija-djeluje-na-mirovinski-sustav/> (pristupljeno: 1. studenog 2022)
17. Mirovinski fondovi (2022). Mirovine u Hrvatskoj i EU. Dostupno na: <https://www.mirovinskifondovi.hr/> (pristupljeno: 20. prosinca 2022)
18. Polović, I. (2017). Mirovinski sustav u Republici Hrvatskoj. Karlovac: Veleučilište u Karlovcu.
19. Puljiz, V. (2007). Hrvatski mirovinski sustav: Korijeni, evolucija i perspektive. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
20. Proleksis enciklopedija (2014). Bratinske blagajne. Dostupno na: <https://proleksis.lzmk.hr/13457/> (pristupljeno: 19. rujna 2022)
21. Rajić, H. (2020). Analiza financijskog poslovanja obveznih mirovinskih fondova u Republici Hrvatskoj. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
22. RBA (2014). RBA analiza – Mirovinski fondovi. Dostupno na: <https://www.rmfm.hr/rbaanaliza-mirovinski-sustav-pod-pritiskom-nepovoljnih-cimbenika/235> (pristupljeno: 15. listopada 2022)
23. RBA (2022). Nasljeđivanje sredstava. Dostupno na: <https://www.rmfm.hr/nasljedivanje-sredstava/40> (pristupljeno: 15. listopada 2022)
24. Šalek, I. (2020). Komparativna analiza dobrovoljne mirovinske štednje na primjerima AZ Profit, Raiffeisen i Croatia osiguranja. Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku.
25. Točka na i (2022). Prosječan prinos obveznih mirovinskih fondova. Dostupno na: <https://tockanai.hr/biznis/moja-mirovina/u-2021-prosjecan-prinos-obveznih-mirovinskih-fondova-kategorije-b-737/> (pristupljeno: 19. rujna 2022)
26. Vlada RH (2022). Kapitalizirana štednja (II. i III. stup). Dostupno na: <https://mss.gov.hr/kapitalizirana-stednja-ii-i-iii-stup/116> (pristupljeno: 19. rujna 2022)
27. Vlada RH (2022a). Dobrovoljna mirovinska štednja (III. stup). Dostupno na: <https://mss.gov.hr/kapitalizirana-stednja-ii-i-iii-stup/dobrovoljna-mirovinska-stednja-iii-stup/153> (pristupljeno: 20. prosinca 2022.)
28. Vuković, S. (2005). Mirovinski sustav Republike Hrvatske – temeljni pokazatelji. Zagreb: Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje.

29. Zakon.hr (2018). Zakon o doprinosima (NN 84/08, 152/08, 94/09, 18/11, 22/12, 144/12, 148/13, 41/14, 143/14, 115/16, 106/18). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima> (pristupljeno: 19. rujna 2022)
30. Zakon.hr (2021). Zakon o mirovinskom osiguranju (NN 157/13, 151/14, 33/15, 93/15, 120/16, 18/18, 62/18, 115/18, 102/19, 84/21, 119/22). Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/91/Zakon-o-mirovinskom-osiguranju> (pristupljeno: 19. rujna 2022)

POPIS TABLICA

Tablica 1: Prikaz broja stanovnika u Republici Hrvatskoj u vremenskom razdoblju od 1910. do 2021. godine	3
Tablica 2: Prikaz prirodnog prirasta Republike Hrvatske u vremenskom razdoblju od 2011. do 2020. godine	4
Tablica 3: Registrirana nezaposlenost u RH od 2011. do 2022. godine	5
Tablica 4: Članstvo u dobrovoljnim mirovinskim fondovima	18
Tablica 5: Usporedba dobrovoljnih mirovinskih fondova RH.....	23
Tablica 6: Dobrovoljna mirovinska štednja u Croatia osiguranju d.d.....	25
Tablica 7: Članstvo u mirovinskim fondovima.....	27

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1: Godišnja stopa inflacije u RH od 2011. do 2022. godine	6
Grafikon 2: Izračun dobrovoljne mirovinske štednje za razdoblje od 25 godina	19